

належав той чи інший дипломатичний документ, зокрема, коли йшлося про розмежування романської та германської культур. Дослідники середньовічних документів авторства дипломатів романського мовного ареалу стверджують [2, с. 988], що в ті часи можна було вирізнити індивідуальні елементи, які об'єднували кілька документів певної епохи чи певної канцелярії. Саме в цей час заклалися засади національно-специфічних відмінностей у мовленні дипломатів-представників цих двох мовних груп ("*dall'uso fatto della lingua possiamo riconoscere la nazionalità di chi se ne serve*") [2, с. 978]. В сучасних термінах – йдеться про визначення *ідеостилу та ідіолекту дипломата чи етноспецифіку дипломатичного дискурсу* певної країни. Звісно, про це стало можливим говорити після того, як дипломати впевнено заговорили своїми національними мовами.

А серед дипломатів, національними мовами котрих були романські, *чітко вирізняється стиль італійців*, чие мовлення вже не містило більше простонародних слів, хоча вони продовжували допускати орфографічні неточності, як, наприклад, помилкове пропускання літери "h", інші фонетико-орфографічні неточності, на кшталт вживання "*donnus*" замість "*domnus*", некоректне вживання власних імен і назв германського походження, недотримання античної (оригінальної) форми написання таких іменників, але їхня адаптація до мовних канонів кожної епохи. До певної міри це було свідченням прагнення досягнути більшої толерантності у спілкування з представниками різних місцевостей і діалектів, тобто не підкреслюючи (не загострюючи увагу) на походженні, належності і т.п., що могло б спровокувати певні негативні реакції чи конотації у співрозмовників.

Найлегше *впізнавався стиль дипломатів, вихідців з південних областей Італії*, – через неповторний мовний колорит, який зберіг свою самобутність і донині (див. Стилістичний порівняльний аналіз у [2, с. 981-2].

Формуються поступово й інші особливості дипломатичного дискурсу: відносна нечисленність основного ядра лексик, дотримання мінімуму лексичних одиниць, необхідних для вербального оформлення думки. Пояснення просте: дипломат у Середньовіччі мусив висловлюватися з певного (неширокого) кола тем, передавати ставлення до схожих подій, виражати подібні ідеї. Відтак щоразу складав документи за звичною схемою, шаблоном, використовував знайомі слова та їх поєднання. Тому мова дипломатичних документів перетворюється

на стереотип (певного періоду чи, рідше, конкретного авторства). Ось кілька прикладів: "*de nostri statu regni tractare*" – вислів, якому приписують авторство Оттона I (Ottone I), 953-956 років; "*ob minime denegandam dilectissimi N. Petitzonem*" – вислів, що, як вважається, вийшов з уст та з-під пера Генріха IV (Enrico IV); слово "*corroboratio*", якому часто передувало "*cuius traditionis (donationis ecc.) testem hanc paginam (cartam, cartam praesentem ecc.) scribi iussimus*". Справедливим буде відзначити одразу, що ці лексичні звороти зустрічаються і в документах інших тогочасних дипломатів [2, с. 984].

У цілому, італійська мова стала визнаною мовою документів згодом, після грецької та латини. Лише на Сардинії, яка розвивалася завжди відмінно від півострівної Італії, місцевий діалект використовувався на міжнародному рівні вже з XI століття. Найдавніший документ, написаний на сардській мові, датований приблизно 1070-1080 роками, але до наших днів дійшла лише його копія, виконана у XV столітті. Цікавим є також і документ 1186 року, з міста Фабріано, частина якого написана італійською мовою, [5]. Іншими словами, використання національних (у даному випадку – італійської) мов, навіть в останні століття Середньовіччя, залишається радше на рівні спроб. Ті дипломатичні документи, які стосувалися юридичних і церковних питань, продовжували складати латиною, в той час, коли кореспонденція, що стосувалася інших тем, особливо – на межі з приватними, писалася італійською мовою. По суті, розвиток італомовного дипломатичного дискурсу можна вести від цих документів.

Таким є діахронічний огляд еволюційних змін і італійському дипломатичному дискурсі кінця V – початку XV століття. У подальших дослідженнях автор планує зосередити увагу на особливостях мовлення дипломатів у XV-XXI століттях.

1. Bonnier, Etude critique des chartes de Douai de 1203 à 1275 // Zeitschrift für romanische Philologie, № 13 (1889), p. 431-462; № 14 (1890), p. 66-88 e 298-343. 2. Bresslau H. Manuale di diplomazia per la Germania e l'Italia // Traduzione di Voci-Roth A.M. – Associazione italiana dei paleografi e diplomatici. Divisione studi e pubblicazioni. – Italia, Roma: Ministero per i beni culturali e ambientali. Ufficio centrale per i beni archivistici, 1998. – 1423 p. 3. De Mauro Tullio. Origine del linguaggio // Enciclopedia Multimediale delle scienze filosofiche. – <http://www.emsf.rai.it/aforismi/aforismi.asp?d=66>. 4. Duranti Tommaso. La diplomazia bassomedievale in Italia // "Reti Medievali". – 2009. – ISSN 1593-2214. – http://fermi.univr.it/rm/repertorio/rm_duranti.html. 5. Monaci E., Crestomazia italiana dei primi secoli con prospetto grammaticale e glossario. Città di Castello 1889-1912. Vol. 3, n. 9.

Надійшла до редколегії 14.09.12

Т. Гейко, доц.

ШЛЯХИ ЗБАГАЧЕННЯ МОВ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ (на прикладі запозичень у французькій мові)

У статті розглядаються внутрішні і зовнішні засоби номінації. На прикладі лексем англо-американського походження визначено роль запозичення як потужної рушійної сили неологічних процесів у глобалізованому світі.

Ключові слова: запозичення, номінація, адаптація, словотвір, глобалізація.

В статті рассматриваются внутренние и внешние средства номинации. На примере лексем англо-американского происхождения определяется роль заимствования как мощной движущей силы неологических процессов в мире глобализации.

Ключевые слова: заимствование, номинация, адаптация, словообразование, глобализация.

The article studies the internal and external means of nomination. The role of borrowing as a mobilizing neologic power under the globalization is defined on the example of English borrowings in French.

Key words: borrowing, nomination, adaptation, neology, globalization.

Будь-яка мова має певні засоби номінації, за допомогою яких відбувається називання елементів позамовної дійсності (предметам, явищам, діям тощо). Традиційно вирізняють такі універсальні засоби номінації:

- Внутрішні засоби номінації:
 - 1) утворення нових слів;
 - 2) переосмислення існуючих слів;
 - 3) словосполучення,

- Зовнішні засоби номінації (запозичення). Ці засоби по-різному використовуються у мовах. Найбільш істотними для структури мови, безперечно, є внутрішні засоби, серед яких переважають словотвір та полісемічні трансформації. Але за браком останніх називання може відбуватися через запозичення або за допомогою сполуки слів [1, с. 220-223].

Слід зазначити, що останнім часом роль запозичення як універсального номінативного засобу невідмінно зростає. І це головним чином пов'язано із процесами глобалізації, які охопили всі сфери людської діяльності. Трансформаційні процеси глобалізації даються взнаки не тільки в економічній, політичній чи правовій сферах суспільного життя, але й яскраво виявляються в культурі, в таких її галузях, як-от, мистецтво, наука, освіта, виховання тощо. Деякі вчені вважають, що глобалізація суспільства визначається саме перевагою культури над економікою і політикою [2], оскільки в культурі соціальні відносини максимально символізовані, тому можуть здійснюватися без прив'язки до конкретної території. Отже, глобалізація зумовлює всесвітній всеосяжний характер, що його набувають соціальні, економічні, політичні, культурні зв'язки та відносини. Вона являє собою не один процес, а комплексну сукупність процесів, які діють суперечливо, іноді конфронтаційно. Вона реструктурує способи нашого існування у світі, до того ж на глибинному рівні. Світ постає як "єдине соціокультурне місце" [3], що означає однаковість умов і характеру соціальних взаємодій в будь-якому куточку світу. Світ "стискається", позбавляється подрібнення на специфічні зони соціальним простором. а базове просторово-фізикалістське тлумачення глобалізації поступається місцем метафорі непросторовості, детериторизації, інтелектуально-культурної єдності, нематеріальності, символічності. Можна сказати, що вона виконує інтеграційну функцію у широкій площині, здійснюючи консолідацію різних сфер людської діяльності, вона є квінтесенцією історичних трансформацій. Це результат багатомірних якісних змін не тільки у суспільному розвитку, але й у системі "суспільство – природа", що визначає саме інтеграційний характер феномена глобалізації. Останнім десятиріччям унаочнилася єдність світу і спільність проблем: всепланетне людство стало дедалі реальнішою формою існування людини взагалі.

Так, глобалізація інтенсифікує культурні контакти, сприяючи прямій мовній взаємодії, що, в першу чергу, позначається на лексичному складі контактуючих мов. При цьому інновації технічної, побутової, мистецької або інтелектуальної сфер разом із відповідними назвами поповнюють культурно-мовний простір певного мовного колективу, у такий спосіб інтегруючи його до глобалізованої спільноти та універсалізуючи засоби вираження.

Вирішальне значення у цих процесах відіграють, як відомо, англо-американська культура і мова. Але у тривалій полеміці щодо засилля англо-американізмів у французькій мові ми дотримуємося поміркованих поглядів. По-перше, англо-французькі мовно-культурні контакти мають давню і багату історію та відбувалися активно в тому чи іншому напрямі у певну історичну епоху. По-друге, що є дуже важливим, таке контактування сприяє активізації питомого словника мови-реципієнта, а отже, її динамічному розвитку із збереженням власної ідентичності.

Таким чином, природно, що для номінації нових об'єктів і явищ використовуються англійські назви, які вживаються французами і франкофонами, але при цьому активується і питомий словотвірний фонд. Наразі запозичення з англійської мови ми тлумачимо як засіб, стимул, рушійну силу, а також каталізатор власних неологічних потенцій.

Отже, серед слів англо-американського походження у французькій мові ми виділяємо:

- запозичення;
- кальки;
- ксенізми;
- інновації.

Термін "запозичення" має генеративний характер і позначає слова іншомовного походження, які пройшли етап інтерференції і почали входити до системи мови-реципієнта. Процес запозичення є складним і тривалим процесом перенесення-відтворення іншомовних лексичних одиниць. Його передумовою є виникнення окремої інтерференції на рівні індивідуального мовлення (білінгвізм), що поступово набуває масштабності та передається також одномовним членам даного мовного колективу. У процесі запозичення виділяємо такі етапи:

1) відбуваються зміни в іншомовних словах під час їх входження у мову-реципієнт (фонемно-графемна субституція та граматичне оформлення іншомовного слова засобами мови-реципієнта, входження в її лексико-семантичну систему). На даному етапі слово вже можна вважати запозиченням: *show-business, non-stop, hit-parade, action painting, hard edge*.

2) стаються перетворення, які є наслідками освоєння запозиченого слова під час його подальшого функціонування у новій мовній системі (адаптація): *best-seller, reader, rocker, debater, rewriter, designer, to interview > interviewer, to program > programmer, to zap > zipper* (під впливом англ. *zapping*); *to sponsor > sponsoriser, to visualize > fr. visualiser, to flash > flasher, to rewrite > rewriter, to mix > mixer*.

3) відбувається укорінення (інтеграція) запозиченої лексичної одиниці в систему мови-реципієнта – запозичення вже повністю відповідає нормам нової мовної системи і не відрізняється від питомої лексики: *film, vamp*.

Кальки – це запозичення з повною морфемною заміною, коли іншомовна модель відтворюється цілком морфологічними засобами мови-реципієнта, що повністю виключає фонемну субституцію. Сюди входять:

а) структурно-морфологічні кальки (перекладені запозичення), які відтворюють у мові-реципієнті морфосинтаксичні характеристики моделей мови-донора шляхом поморфемного перекладу, напр: англ. *politic fiction* > фр. *politique-fiction*; англ. *loud speaker* > фр. *haut-parleur*; англ. *high fidelity* > фр. *haute fidélité*;

б) описово-перекладені еквіваленти запозичених лексем, які виступають лише приблизними відповідниками іншомовних моделей і не відтворюють їхню морфологічну структуру, напр.: фр. *répétiteur de dialogue* < англ. *dialogue-coach* (англ. *coach* "тренер"); фр. *détective privé* < англ. *private eye* (англ. *eye* "око"), фр. *feuilleton à l'eau de rose, télé-mélo* < англ. *soap(-)opera*;

в) запозичення на основі семантичної контамінації, коли у лексемі мови-реципієнта виникає нове значення або відтінок значення внаслідок її ототожнення з частково еквівалентною лексемою мови-донора. Еквівалентність може бути як у плані вираження (фонетико-графічний збіг), так і у плані змісту (семантичний збіг). Наприклад: фр. *audience* (1165) – англ. (XX) "кількість людей, що охоплює друковане видання"; фр. *production* (XV) – англ. (1915) "продюсування фільму"; фр. *conduire* (X) – (англ. *to conduct* >) "диригувати"; фр. *chuafter* (XII) – (XX) (англ. *hot* >) "джаз – мати збуджуючий ритм" – інтегральна тема "гарячий", актуалізація потенційної семи "енергійний";

Ксенізми – запозичені лексеми, що позначають чужорідні екзотичні реалії для певної мовної спільноти. Наявність етноспецифічної семи зумовлює периферійне розташування відповідної одиниці у лексико-семантичній системі мови-реципієнта, інтеграція до якої може відбуватися лише через метафоричне або метонімічне пересомислення. Наприклад: *drive-in* "автокінотеатр просто неба"; *preview* "передпрем'єрний показ, де глядачі можуть вплинути на подальшу долю стрічки", у *музиці* – зокрема це спостерігається у лексем, пов'язаних з витоками джазу і традиційною творчістю афроамериканців, напри-

клад, *work song, hollers song, coon song, square dance, tap dance, bunny hug, spiritual, gospel*.

Інновації – це іншомовні слова, що використовуються в усній або писемній французькій мові, але не набули лексикографічної фіксації, тобто залишаються на периферії лексико-семантичної системи мови-реципієнта, наприклад: *performance* "вистава", *lounge café, prime time*.

На противагу інноваціям асимільовані запозичення відповідають структурним нормам французької мови і утворюють відповідні орфографічні і морфологічні форми. Асиміляція відбувається за внутрішніми законами мови-реципієнта, у даному разі французької. За ступенем асиміляції розрізняємо *повністю* та *частково асимільовані* лексичні одиниці. Повністю асимільовані лексеми зазнали змін на фонетичному, графічному, морфологічному і семантичному рівнях, як-от, *partenaire*. У частково асимільованих запозиченнях трансформації не завершено на одному з зазначених рівнів, наприклад, *manager, management*, що не набули стабільної вимови та у семантичному плані конкурує з питомими французькими лексемами *directeur, gestionnaire, gestion*.

На ступінь асиміляції запозичення вказує також його словотвірна потенція у мові-реципієнті – здатність утворювати похідні, а також сполучуваність з іншими лексемами – здатність утворювати сталі словосполучення, наприклад: *interview* – *interviewer, intervieweur* (конкурує з питомим фр. *journaliste*); *donner/ prendre une interview*.

Як зазначалося вище запозичення великою мірою сприяє словотвірній активності питомих засобів мови-реципієнта. При цьому також спостерігається і використання іншомовних словотвірних основ і афіксів.

Так, Інтернет-термінологія посідає важливе місце серед інших новоутворень сучасної французької мови. Звичайно, що більшість термінів приходить до французької Інтернет-лексики з англо-американських джерел. Але при формуванні Інтернет-словника французької мови значною мірою задіяні і власні словотвірні фонди. Так, формант *cyber-*, який являє собою два перших склади грецького дієслова *kubernan* "управляти", є префіксом у словах, в яких наявна сема керування, управління у певному просторі. Наприклад: *cybernovice, cybercafé, cyberdémocratie, cybernétique, cyberculte, cyberjargon, cyberculture, cybernéticien*.

Завдяки форманту *télé* ("відстань") в останній час у мові виникло також декілька неологізмів, як-от,

téléassurance, télécharger, téléadministration. Але слід зауважити, що використання даного форманта може створювати певну двозначність у контексті, що стосується телебачення.

Префікс *e-* фактично є калькою з англійської мови, де він позначає явища із галузі інформатики та телекомунікацій. Цей префікс (графічно асимільований у французькій мові – *é*) поступово набуває глобальності поширення у медіа та економічній сферах (*é-commerce, é-business, é-book*), а також в адмініструванні (*é-administration é-ministère*).

Іншим прикладом неологічної активності французької мови під впливом англійської є лексеми на позначення електронної пошти – англ. *mail*. Так, термін *courrier électronique* або скорочено *courriel* був офіційно прийнятий у Квебеку і швидко здобув своє визнання у Франції. Даний неологізм конкурує з іншим суто французьким утворенням – *Mél* < *messagerie électronique*. Остання аббревіатура також швидко розповсюджується, зокрема через свою фонетичну подібність до англійського аналога (*mail*), який наразі залишається лідером у використанні, але з вимовою, що має тенденцію до францизації.

Отже, відкритість словника до екстралінгвістичних впливів є характерною рисою існування мов у глобалізованому світі, умовою їх функціонування на даному етапі, свідчить про позитивну динаміку їхнього розвитку та є виявом їх сутності чутливо реагувати і відобразити зміни у суспільному житті. Запозичення є потужною рушійною силою для активації питомих словотвірних потенцій мови, важелем для використання внутрішніх засобів номінації. Запозичені лексичні одиниці проходять різні шляхи адаптації у французькій мові. Virізніають окаяіональні запозичення, які вживаються на даному етапі розвитку мови і виконують певні прагматичні функції, та узувальні запозичення, які стали частиною мовної картини світу франко фонів унаслідок універсальності позначуваних ними концептів.

1. Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков: Учеб. для студентов пед. ин-тов по спец. "Иностр. яз.". – № 3-е изд. до-раб. – М.: Просвещение, 1989. – 288 с. 2. Appadurai A. Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization / Arjun Appadurai. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996. – 224 p. 3. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture / Roland Robertson. – London: Sage, 1992. – 205 p.

Надійшла до редколегії 14.09.12

С. Дель Гаудіо, доц.

СКЛАД В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ІТАЛІЙСЬКІЙ МОВАХ: КОНТРАСТИВНІ АСПЕКТИ

Стаття присвячена контрастивному аналізу загальних характеристик складу в українській та італійській мовах. Продовжуючи цикл контрастивних досліджень двох мов – української та італійської, автор адресує матеріал публікації безпосередньо студентам-філологам і перекладачам.

Ключові слова: фонетика / фонологія, порівняльна граматики, контрастивний аналіз, українська та італійська мови.

В статтє сопоставляються главные характеристики слога в украинском и итальянском языках. Этой публикацией автор продолжает цикл контрастивных исследований украинского и итальянского языков.

Ключевые слова: фонетика / фонология, сравнительная грамматика, контрастивний аналіз, украинский и итальянский языки.

In the article we compare the general features of the Ukrainian and Italian syllable. This contribution continues a series of contrastive researches between Ukrainian and Italian. The target audience of these studies is supposed to be the students of linguistics and translation departments.

Key words: phonetics / phonology, comparative grammar, contrastive analysis, Ukrainian and Italian.

Потреба пропонованого контрастивного аналізу складу в українській та італійській мовах виникла в рамках курсу з українсько-італійської порівняльної граматики через необхідність створити мінімальний (базовий) матеріал як початок для подальших вагоміших контрастивних досліджень, оскільки подібні дослідження або не існують або є обмеженими. У даному випадку, стаття – це спроба

порівняти деякі аспекти складу з метою виявити головні подібності та відмінності в обох мовах і, тому, вона має теоретично-практичний характер і адресується, головним чином, не аудиторії фонетистів-теоретиків, а безпосередньо студентам-філологам і перекладачам.

Визначення складу у лінгвістиці залишається надто спірним питанням і не має остаточної дефініції, що